

Пилипенко С. С.
студентка 2-го курсу
факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»

БЕЗОПЛАТНА ПРАВОВА ДОПОМОГА: ПРОБЛЕМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ

Сучасна Україна характеризується як правова держава, яка визнає загальноприйняті права людини та забезпечує можливість їх здійснення. Одним з таких прав є закріплене в статті 59 Конституції України 1996 року право на професійну правничу допомогу, яка у випадках, передбачених законом, надається безоплатно [1].

Законодавець надає визначення даного поняття таким чином: безоплатна правова допомога – це правова допомога, що гарантується державою та повністю або частково надається за рахунок коштів Державного бюджету України, місцевих бюджетів та інших джерел. БПД включає в себе безоплатну первинну правову допомогу та безоплатну вторинну правову допомогу [2].

На сьогодні інститут БДП можна охарактеризувати як ефективний, необхідний для суспільства елемент системи. Проте варто зазначити, що попри наявність обґрунтованої позитивної динаміки у його роботі, організація та функціонування не є досконалими. Деякі прогалини та простір для внесення змін, спрямованих на покращення якості надання такої допомоги, поступово з'ясовуються на практиці. Ініціатива щодо вирішення питання вдосконалення даного інституту наявна як у науковій сфері, так і на законодавчому рівні. Так, одним з основних джерел регулювання діяльності БДП є Закон України «Про безоплатну правову допомогу» від 2011 р. із внесеними до нього змінами. За період з 2012 до 2021 роки було внесено зміни до Постанови Кабінету Міністрів України від 28 грудня 2011 р. № 1362, які корегують окремі питання щодо відбору адвокатів, які залучаються для надання безоплатної вторинної правової допомоги.

У науковій літературі спостерігається значна кількість робіт, присвячених проблемам удосконалення системи безоплатної правової допомоги України. Автори наголошують на окремих прогалинах законодавчих актів і пропонують власні бачення їх вирішення. Одне з дискусійних питань стосується положень статті 9 Закону України «Про надання безоплатної правової допомоги», в якій визначається перелік суб'єктів надання безоплатної первинної правової допомоги. Артем'єва Н. П. вважає некоректним віднесення законодавцем центрів із надання безоплатної вторинної правової допомоги до суб'єктів надання безоплатної правової допомоги. Оскільки, по-перше, центри з надання безоплатної вторинної правової допомоги є територіальними відділеннями Координаційного центру з надання правової допомоги, що утворюються

безпосередньо Міністерством юстиції України. Основна функція центрів зводиться до перевірки звернень осіб про надання безоплатної правової допомоги, прийняття рішень про надання такої допомоги та призначення адвоката. По-друге, центри з надання безоплатної правової допомоги не є суб'єктами професійної правничої допомоги, якими є виключно адвокати. По-третє, безпосереднє надання вторинної безоплатної правової допомоги здійснюється виключно адвокатами [3]. Іванов А. П. з цього приводу зазначає, що органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування та спеціалізовані установи необхідно виключити з переліку осіб, які мають право надавати безоплатну юридичну допомогу, оскільки таким чином втрачається сенс судового контролю за діяльністю органів державної виконавчої влади [4].

Крім цього, Іванов А. П. підіймає важливе питання стосовно оплати праці адвокатів, які надають безоплатну правову допомогу. На його думку, необхідно розробити норми оплати праці адвокатів для необхідної диференціації розміру такої оплати в залежності від складності справи, кількості підзахисних, часу, витраченого при складанні процесуальних документів, вивченні справи, участі у слідчих діях та судових засіданнях, тощо. Або, як альтернативний варіант, запропонувати адвокатам оплату за рахунок погашення зобов'язань адвокатів перед Пенсійним фондом України, Фондом соціального страхування, податковими органами. Це дасть можливість адвокату зробити вибір або отримати за виконану роботу певний обсяг грошей, або врахувати зароблені адвокатом гроші при нарахуванні йому податків [4].

Відповідно до даних, які надає Управління відділу комунікацій Координаційного центру з надання правової допомоги, понад 60% опитаних українців знають про те, що в Україні діє система безоплатної правової допомоги [5]. Даний результат може слугувати підґрунтям розробки плану розвитку інституту БПД в напрямок правопросвітницької діяльності. Адже для реального забезпечення здійснення конституційних прав важливим елементом є комунікація з суспільством, надання загальнодоступної з точки зору розуміння та можливості отримання інформації, аналіз нагальних потреб та шляхів вирішення проблемних питань.

Отже, безумовно, систему безоплатної правової допомоги України можна вважати успішним проектом, спрямованим на розвиток суспільства і держави, їх взаємодії, шляхом виконання покладених на державу обов'язків. Незважаючи на недоліки та прогалини правового регулювання, законодавець активно працює над удосконаленням даного інституту. На сьогодні вирішено достатню кількість проблем у функціонуванні та наданні БПД, на які зверталася увага як науковців, так і уповноважених представників органів влади. Варто наголосити, що окремі аспекти, що вказують на недосконалість системи, з'ясовуються безпосередньо у ході роботи та застосуванні нормативно-правових принципів. Тому питання вдосконалення БПД є і буде актуальним.

Список використаної літератури:

1. Конституція України // Відомості Верховної Ради України (ВВР). 1996. № 30. с. 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>.
2. Про безоплатну правову допомогу: Закон України від 2 червня 2011 року. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3460-17>.
3. Артем'єва Н. Суб'єкти, які надають безоплатну правову допомогу у цивільному судочинстві України. *Підприємництво, господарство і право*. 2018. № 4. С. 6.
4. Іванов А. П. Пропозиції щодо вдосконалення системи БПД. Національна Асоціація Адвокатів України. URL: <https://unba.org.ua/publications/884-propozicii-shodo-vdoskonalennya-sistemi-bpd.html> (дата звернення: 10.10.2022).
5. Чверть українців знають про можливість отримання БПД – дослідження. Міністерство юстиції України. URL: <https://minjust.gov.ua/news/ministry/chvert-ukraintsiv-znayut-pro-mojlivist-otrimannya-bpd-doslidjennya> (дата звернення: 10.10.2022).

Науковий керівник: доцент, кандидат юридичних наук, доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» ***Храпенко Олена Олегівна***